

др Гордана ИЛИЋ-ПОПОВ
редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду

ФИСКАЛНИ ТРЕТМАН МОТОРНИХ ВОЗИЛА И ЊИХОВИХ ВЛАСНИКА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Резиме

Циљ овог рада је да покаже на који начин власници моторних возила, са акцентом на аутомобиле, као најраспрострањенију категорију моторних возила, доприносе обезбеђивању финансијских средстава у буџету Републике Србије, имајући у виду да скоро сваки њихов становник Србије поседује регистровано аутомобилско возило. У раду смо напредојали да прикажемо кроз које фискалне облике, у којим износима и на које начине су власници возила у нашој земљи фискално оштећени. Пажња је најпре усмерена на пореске обавезе везане за њихов основ стварања својине на возилу, а затим на фискалне обавезе које су саставни део регистрације моторног возила. Без доказа о измишљеним свим фискалним обавезама није могуће извршити регистрацију возила, што је услов за њихово коришћење на саобраћајним путевима у Републици Србији. Упоредно броју регистрованих аутомобила, фискални значај главног пореза који их погађа, а то је порез на употребу моторних возила је ипак релативно мали, с обзиром на њихову старосну структуру моторних возила у Србији и умањења пореза по њиховој основи. Сем тога, у раду је указано на различите екстерне трошкове који су повезани са бројем аутомобила на саобраћајним путевима.

Кључне речи: акциза на моторна горива, еколошка такса, локална комунална такса, моторна возила, порез на употребу моторних возила, регистрација возила.

I Уводне напомене

Како пословни, тако и приватни разлози довели су временом до тога да је великом броју људи живот постао готово незамислив без употребе аутомобила. Већи комодитет, могућност прилагођавања сопственим потребама, временске уштеде и ефикаснији превоз до жељеног одредишта само су неке од предности коришћења путничких аутомобила.

Број регистрованих путничких аутомобила у Републици Србији у 2010. години износио је 1.567.114, од чега у Београдском региону 468.939 путничких аутомобила.¹ Међутим, може се ипак запазити пад броја први пут регистрованих друмских моторних возила у Републици Србији. Тако је у IV кварталу 2010. године у Републици Србији број први пут регистрованих путничких аутомобила износио 46.173, а у IV кварталу 2011. године – 31.478 (град Београд: IV квартал 2010. године – 13.794, док у IV кварталу 2011. године – 8.554 путничких аутомобила).²

Уколико имамо у виду да је процењен број становника на дан 1.1.2011. године, према подацима Републичког завода за статистику, 7.276.195 (без података за АП Косово и Метохију), то значи да је скоро сваки пети становник Србије власник регистрованог путничког аутомобила.

Међутим, употреба путничких возила повезана је са различитим проблемима, од изазивања саобраћајних незгода, гужви на путевима, тешкоћа око налажења паркинг места у градовима, па све до повећаног загађивања ваздуха емисијама угљен-моноксида, сумпор-диоксида, олова и других тешких метала и на тај начин угрожавања животне средине и здравља људи.³ У том смислу, могу се уочити четири основне групе екстерних трошкова изазваних растућим бројем путничких и других моторних возила у друмском саобраћају:⁴ (1) еколошки трошкови због загађивања ваздуха емисијама штетних гасова услед коришћења аутомобила и других моторних возила, као и потребом да се обезбеде различити уређаји за пречишћавање ваздуха; (2) трошкови изазвани саобраћајним удесима, и то трошкови лечења и рехабилитације учесни-

1 Извор: Министарство унутрашњих послова, а према званично објављеним подацима Републичког завода за статистику – Саобраћај и везе, од 27.12.2011. године.

2 Саопштење – Статистика саобраћаја и телекомуникација, Републички завод за статистику, број 52 од 2.3.2012.

3 Г. Илић-Попов, *Еколошки њорези*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2000, стр. 153.

4 S. Smith, *Taxation and Transport, Environmental Taxes and Charges*, IFA Seminar Papers, Vol. 18d, Kluwer Law International, The Hague–London, 1995, стр. 55–56.

ка у саобраћају, као и исплате премија осигурања за лица која су жртве у саобраћају, односно у случају оштећења имовине (аутомобила и сл.); (3) индиректни трошкови узроковани саобраћајним колапсима, односно преоптерећењем у саобраћају (време проведено у аутомобилу у градској саобраћајној гужви могло је да се искористи за обављање неке активности која доноси зараду, односно приход); и (4) трошкови коришћења саобраћајне инфраструктуре, који подразумевају маргиналне трошкове оштећења путева услед њихове учестале употребе.

Поврх тога, ту су и бројне фискалне дажбине које, непосредно или посредно, погађају власнике путничких аутомобила, као и осталих моторних возила.

II Пореске обавезе код стицања права својине на путничком аутомобилу

Различити су правни основи и начини на које једно лице може да стекне власништво путничког возила (купопродаја употребљаваног аутомобила, испорука од стране произвођача или увозника, наслеђе или поклон). Начин стицања права својине опредељује пореске обавезе које ће тим поводом лице имати према фискусу државе.

У случају стицања права својине на употребљаваном моторном возилу (тј. возилу које је најмање једанпут било уписано у прописани регистар на територији Републике Србије⁵) на основу купопродајног уговора, продавац, односно преносилац права је у обавези да плати порез на пренос апсолутних права, по стопи од 2,5% на процењену вредност путничког аутомобила.⁶ Када лице плати порез, надлежни порески орган својим печатом оверава предметни купопродајни уговор, и тек онда будући власник може, подношењем порески овереног купопродајног уговора и друге потребне документације да у Министарству унутрашњих послова изврши пренос власништва на употребљаваном путничком аутомобилу, односно другом моторном возилу.

Могуће је да право својине на употребљаваном моторном возилу лице стекне и путем поклона или наслеђем, када је у обавези да плати порез на наслеђе, односно порез на поклон.⁷ За обвезника који се налази у другом наследном реду у односу на оставиоца или поклонодавца, порез се плаћа по стопи од 1,5%, док обвезници који су у трећем на-

5 Чл. 14, ст. 4 Закона о порезима на имовину – ЗПИ, *Службени гласник РС*, бр. 80/02, 135/04, 61/07, 5/09, 101/10, 24/11 и 78/11.

6 Чл. 23, ст. 1, тач. 4), чл. 25, ст. 1 и чл. 30 ЗПИ. Процењена вредност моторног возила је она по постојећем каталогу Ауто-мото Савеза Србије.

7 Чл. 14, ст. 2 ЗПИ.

следном реду или који нису уопште у сродству са оставиоцем, односно поклонодавцем, порез на наслеђе и поклон плаћају по стопи од 2,5%.

И у случају пореза на пренос апсолутних права, и код пореза на поклон, закон допушта могућност да купац, односно лице на које је пренето апсолутно право супсидијарно јемчи за плаћање пореза на пренос апсолутних права, односно пореза на поклон.⁸ У пракси је, по правилу, увек купац, односно поклонопримац тај који плаћа ове порезе, иако је законски порески обвезник продавац, односно поклонодавац.

Најзад, ту су и ситуације куповине новог аутомобила, када је порез на додату вредност урачунат у продајну цену аутомобила.⁹ Пореску основицу за обрачунавање пореза на додату вредност код промета аутомобила произведених у Републици Србији, у случајевима када промет врши произвођач аутомобила–обвезник ПДВ-а, чини укупна накнада коју обвезник ПДВ прима или треба да прими за наведени промет.¹⁰ Међутим, прометом добара који би подлегао обавези плаћања ПДВ-а не сматра се, између осталог, промет путничких аутомобила за који при набавци обвезник ПДВ-а није имао право на одбитак претходног пореза, у потпуности или сразмерно.¹¹ За извршени промет путничког аутомобила, обвезник ПДВ-а нема обавезу обрачунавања и плаћања ПДВ-а, већ ће се на тај промет платити порез на промет апсолутних права, сходно одредбама Закона о порезима на имовину, о чему је напред било више говора.¹²

У случају увоза путничких аутомобила, уколико нису предвиђене царинске олакшице и царинска ослобођења, наплаћује се и порез на додату вредност, и царина.¹³ Треба имати у виду да је питање права на увоз возила регулисано Уредбом о увозу моторних возила.¹⁴ Наиме, возило може да се увезе уколико је произведено у складу са одређеним прописаним техничким стандардима и условима, чију контролу испуњености проверава надлежни царински орган у царинском поступку.¹⁵

8 Чл. 42, ст. 1 ЗПИ.

9 Чл. 4, ст. 1 и чл. 23, ст. 1 Закона о порезу на додату вредност – ЗПДВ, *Службени гласник РС*, бр. 84/04, 86/04, 61/05 и 61/07.

10 Мишљење Министарства финансија РС, бр. 413–00–01224/2011–04 од 26.12.2011. године.

11 Чл. 6, ст. 1, тач. 2 ЗПДВ и чл. 29, ст. 1, тач. 1 ЗПДВ.

12 Мишљење Министарства финансија РС, бр. 413–00–1116/2011–04 од 24.11.2011. године; Мишљење Министарства финансија РС, бр. 413–00–1938/2009–04 од 16.9.2009. године.

13 Чл. 7 и 19 ЗПДВ. Такође, вид.: Царински закон, *Службени гласник РС*, бр. 18/10.

14 Уредба о увозу моторних возила, *Службени гласник РС*, бр. 106/05.

15 Чл. 4 Уредбе о увозу моторних возила.

Ови порези би се могли окарактерисати као „чисто фискални порези“, пошто се везују искључиво за поседовање (власништво) возила, без обзира на то да ли ће се такво возило уопште убудуће користити.

III Фискалне обавезе везане за регистрацију путничког аутомобила

Путнички аутомобил мора да буде прописно регистрован, а то значи да је за њега од стране надлежног државног органа (Министарства унутрашњих послова) издата саобраћајна дозвола, регистарске таблице и регистрациона налепница,¹⁶ како би могао да учествује у саобраћају.¹⁷ У том смислу, лице (правно или физичко) на чије име се моторно возило региструје има обавезу да плати порез на употребу моторних возила, и то приликом сваке (годишње) регистрације, односно код издавања саобраћајне дозволе, односно регистрационе налепнице. Регистрација возила не може да се врши без доказа о плаћеном порезу на употребу моторних возила, у прописаном износу.¹⁸

Уколико је, евентуално, аутомобил власништво два (или више) лица, он се може регистровати на име само једног од власника (уз сагласност других сувласника која је дата у писменој форми и оверена од стране суда или другог надлежног органа).¹⁹ Са пореског аспекта, то значи да ће само оно лице на кога је аутомобил регистрован имати законску обавезу да плати прописани износ пореза на употребу моторних возила. На који начин ће потом сувласници регулисати своје односе поводом плаћеног пореза, ствар је њиховог договора (право регреса и др.).

Порез на употребу моторних возила се плаћа за период од једне године, у износима који се усклађују у децембру месецу индексом по-

16 Саобраћајна дозвола је јавна исправа (решење) која са регистрационом налепницом даје право на коришћење возила у саобраћају за време важења регистрационе налепнице. Регистарска таблица је ознака на возилу којом се означава да је возило уписано у јединствени регистар возила, док је регистрациона налепница ознака којом се одређује да возило може да учествује у саобраћају у одређеном временском року. Вид.: чл. 7, ст. 1, тач. 93), 94) и 95) Закона о безбедности саобраћаја на путевима, *Службени гласник РС*, бр. 41/09, 53/10 и 101/11.

17 Чл. 268, ст. 1 Закона о безбедности саобраћаја на путевима.

18 Чл. 6 Закона о порезима на употребу, држање и ношење добара – ЗПУДНД, *Службени гласник РС*, бр. 26/01, 80/02, 43/04, 132/04, 112/05, 114/06, 118/07, 114/08, 31/09, 106/09, 95/10, 101/10, 24/11 и 100/11.

19 Чл. 271, ст. 2 Закона о безбедности саобраћаја на путевима; чл. 4, ст. 2 Правилника о регистрацији моторних и прикључних возила, *Службени гласник РС*, бр. 69/10, 101/10, 53/11 и 22/12.

трошачких цена за претходних дванаест месеци, према подацима републичке организације надлежне за послове статистике.²⁰ У погледу висине пореза на употребу моторних возила, не прави се разлика да ли је власник возила правно или физичко лице, већ се порез плаћа према радној запремини мотора, те усклађени износи овог специфичног пореза у 2012. години износе за путничке аутомобиле до 1.150 cm³ – 1.030 РСД; преко 1.150 до 1.300 cm³ – 2.010 РСД; преко 1.300 до 1.600 cm³ – 4.440 РСД; преко 1.600 до 2.000 cm³ – 9.110 РСД; преко 2.000 до 2.500 cm³ – 45.000 РСД; преко 2.500 до 3.000 cm³ – 91.200 РСД и за путничке аутомобиле преко 3.000 cm³ – 188.490 РСД.²¹ Наведени износи умањују се за путничке аутомобиле преко навршених пет година старости, и то: 15% (за возила старости преко пет до осам година), 25% (за аутомобиле старе преко осам до 10 година), 40% (ако је старост аутомобила преко 10 година), односно за аутомобиле старости 20 и више година, порез на употребу моторних возила износи 20% од прописаног износа овог пореза.²² Сем тога, Законом је предвиђено додатно умањење прописаног износа пореза за 50% (поред умањења по основу старости возила), ако су у питању возила којима се обавља ауто-такси превоз, као и за специјална возила за обуку кандидата за возаче са уграђеним дуплим ножним командама.²³ Порез на употребу моторних возила не плаћају: војни инвалиди, цивилни инвалиди рата и инвалиди рада са 80 или више процената телесног оштећења; војни инвалиди, цивилни инвалиди рата и инвалиди рада код којих постоји телесно оштећење које има за последицу неспособност доњих екстремитета ногу од 60 или више процената; и здравствене установе за санитетска возила за превоз болесника на дијализи и за возила која служе за трансфузију крви.

У ситуацији када лице у току године стекне право својине на већ регистровано моторном возилу (што значи да је претходни власник приликом регистрације платио прописани износ пореза на употребу моторних возила), оно нема обавезу да – зато што је дошло до промене власништва – поново плаћа овај порез до истека периода за који је аутомобил регистрован. Наиме, нови власник ће платити порез на употребу моторних возила првог наредног пута када на своје име буде регистровао аутомобил. Другим речима, код овог пореза није од значаја промена власништва, већ акт регистрације возила.²⁴

20 Чл. 27а, ст. 1 ЗПУДНД.

21 Чл. 4, ст. 1 ЗПУДНД. Вид.: Усклађени динарски износи пореза на употребу, држање и ношење добара (за 2012. годину), *Службени гласник РС*, бр. 100/11.

22 Чл. 4, ст. 3–4 ЗПУДНД.

23 Чл. 5, ст. 3 ЗПУДНД.

24 Мишљење Министарства финансија РС, бр. 413–00–2007/2009–04 од 27.8.2009. године.

Поставља се, пак, питање шта се дешава када је лице купило или на други начин стекло право својине на регистрованом аутомобилу (и период регистрације још увек траје), али је дотадашњи власник, по неком законском основу,²⁵ био ослобођен од плаћања пореза на употребу моторних возила. У том случају, постоји законска обавеза новог власника да плати порез на употребу моторних возила, у износу који је сразмеран периоду од његовог стицања права својине на возилу па до истека регистрације.²⁶ Примера ради, лице је дана 1.10.2012. године од особе са инвалидитетом, код које постоји телесно оштећење које има за последицу неспособност доњих екстремитета ногу од 60 процената, купило путнички аутомобил *Peugeot 407* радне запремине мотора 2.200 cm³, који је регистрован за период од 30.1.2012. до 30.1.2013. године. Оно ће бити у обавези да плати само припадајући део прописаног пореза за дату категорију возила, за период од 1.10.2012. до 30.1.2013. године, дакле 15.000 РСД (односно трећину од укупног законом прописаног износа од 45.000 РСД).

Уколико се догоди да пре истека важења регистрације путнички аутомобил буде уништен у саобраћајном удесу, плаћени порез на употребу моторног возила се не сматра више плаћеним порезом, те по том основу власник – обвезник не може да тражи повраћај пореза.²⁷

Приликом регистрације, поред захтева за издавање саобраћајне дозволе, односно регистрационе налепнице власник возила мора, између осталог, да поднесе и доказ о измиреним царинским и пореским обавезама за возило; доказ о уплати прописаних трошкова за регистрацију возила (административне таксе; накнаде за саобраћајну дозволу; накнаде за регистрациону налепницу; накнаде за коришћење путева; накнаде за загађивање околине и комуналне таксе).²⁸ То значи да приликом регистрације власник возила треба да плати, поред пореза на употребу моторних возила, још неке фискалне дажбине.²⁹

За различите радње везане за поступак регистрације возила прописане су различите републичке административне таксе, као, на пример, за захтев за издавање саобраћајне дозволе, потврде о привременој регистрацији или регистрационе налепнице – 650 РСД, за издавање саобраћајне дозволе или регистрационе налепнице – 750 РСД, итд.³⁰ То

25 Чл. 5 ЗПУДНД.

26 Чл 5а, ст. 3 ЗПУДНД.

27 Чл. 5а, ст. 1 ЗПУДНД.

28 Чл. 5, ст. 4 Правилника о регистрацији моторних и прикључних возила.

29 Упор.: *Efficient Transport Taxes and Charges*, European Conference of Ministers of Transport, OECD, Paris, 2000, стр. 53–57.

30 Тарифни број 41, Закон о републичким административним таксама, *Службени гласник РС*, бр. 43/03, 51/03, 53/04, 42/05, 61/05, 101/05, 42/06, 47/07, 54/08, 5/09, 54/09, 35/10, 50/11 и 70/11.

значи да, без обзира на тип возила, његову радну запремину и старост, власник мора да плати 1.400 РСД на име административних такси како би му била издата саобраћајна дозвола, те да би своје возило могао да користи на саобраћајним путевима у Републици Србији.

Власници моторних возила, уз захтев за упис у јединствени регистар возила, односно за издавање регистрационе налепнице, морају да приложе и доказ о плаћеној накнади за употребу јавног пута, и то у једнократном износу за 12 месеци унапред. Ова годишња накнада уведена је, на основу овлашћења садржаног у чл. 18, ст. 1 Закона о јавним путевима,³¹ Уредбом о висини годишње накнаде за моторна и прикључна возила³² и чија средства служе за финансирање изградње и реконструкције, као и за одржавање и заштиту јавног пута.³³ Висина накнаде за моторна и прикључна возила је опредељена према радној запремини путничког возила, и у 2012. години прописани су следећи годишњи износи: до 900 cm³ – 140 РСД; преко 900 до 1.350 cm³ – 160 РСД; преко 1.350 до 1.800 cm³ – 690 РСД; преко 1.800 до 2.500 cm³ – 1.380 РСД; преко 2.500 до 3.150 cm³ – 2.060 РСД; преко 3.150 cm³ – 3.670 РСД. Средства од ове накнаде представљају приход буџета општине.³⁴ Уколико власник пре истека периода од 12 месеци отуђи возило, нови власник неће имати обавезу да поново плати накнаду за временски период за који је она плаћена од стране претходног власника.³⁵

Такође, власник има обавезу да плати и локалну комуналну таксу за држање моторних друмских и прикључних возила.³⁶ Износ ове таксе варира у зависности од јединице локалне самоуправе, с тим што не може да пређе највиши износ који, на предлог Министарства финансија, утврђује Влада Републике Србије.³⁷ Илустрације ради, локална комунална такса за држање моторних друмских и прикључних возила, када су у питању путнички аутомобили креће се, према радној запремини њихових мотора, између 300 РСД и 4.000 РСД на подручју града Краљева,³⁸ односно између 800 РСД и 5.500 РСД у граду Јагодини,³⁹ итд.

31 Закон о јавним путевима – ЗЈП, *Службени гласник РС*, бр. 101/05, 123/07 и 101/11.

32 Уредба о висини годишње накнаде за моторна и прикључна возила, *Службени гласник РС*, бр. 8/12.

33 Чл. 16–17 ЗЈП.

34 Чл. 21, ст. 1 ЗЈП.

35 Чл. 6, ст. 1 Уредбе о висини годишње накнаде за моторна и прикључна возила.

36 Чл. 15, ст. 1, тач. 3 Закона о финансирању локалне самоуправе – ЗФЛС, *Службени гласник РС*, бр. 62/06 и 47/11.

37 Чл. 15, ст. 2 ЗФЛС.

38 Одлука о локалним комуналним таксама (Тарифни број 3), *Службени лист града Краљева*, бр. 24/09 и 7/11.

39 Одлука о локалним комуналним таксама (Тарифни број 3), *Службени гласник града Јагодина*, бр. 4/10, 9/10 и 11/11.

За град Београд ова такса се утврђује годишње у износу од 6.960 РСД, с тим што се такса умањује за одређени проценат, у зависности од радне запремине, и то за путничка возила: до 1.150 cm³ – за 90%, преко 1.150 до 1.300 cm³ – за 70%; преко 1.300 до 1.600 cm³ – за 60%; преко 1.600 до 2.000 cm³ – за 50%; преко 2.000 cm³ – за 35%.⁴⁰ Такса се не плаћа за возила за која се не плаћа накнада за употребу путева, сходно Закону о јавним путевима, о чему ће доцније бити више говора.

Законом о заштити животне средине уведена је накнада за загађивање животне средине,⁴¹ а средства остварена од ове накнаде су у висини од 40% приход буџета Републике Србије, а у висини од 60% приход буџета јединица локалне самоуправе.⁴² Ова накнада је, између осталог, предвиђена и за загађивања која потичу од возила на моторни погон.⁴³ Ова дажбина се плаћа Фонду за заштиту животне средине пре подношења захтева за регистрацију возила, и то у једнократном износу унапред за период од 12 месеци, обухватајући и месец у коме се врши регистрација.⁴⁴ Обвезник накнаде за возила на моторни погон је власник возила на чије се име региструје моторно возило. Врло је комплексан начин обрачунавања поменуте накнаде, јер се прописани јединични износ накнаде за појединачну врсту возила множи одговарајућим корективним коефицијентима, који зависе од врсте мотора и погонског горива, радне запремине мотора и година старости возила.⁴⁵ Затим се висина накнаде усклађује годишње са индексом потрошачких цена према подацима републичке организације надлежне за послове статистике.⁴⁶ Примера ради, усклађени износи накнаде за возила на моторни погон за 2012. годину⁴⁷ су за возила радне запремине мотора од 1.301 до 2.000 cm³ старости до 5 година, са погонским горивом бензин-дизел – 991 РСД, а ако имају мотор на безоловни бензин, накнада је скоро два и по пута нижа и износи 398 РСД. За возило исте радне запремине мотора, али које је старости преко 20 година и са мотором бензин-дизел накнада

40 Локална комунална такса у Београду – Тарифни број 14, доступно на адреси: <http://www.mepa.rs>, 16.4.2012.

41 Чл. 85 Закона о заштити животне средине – 33ЖС, *Службени гласник РС*, бр. 135/04.

42 Чл. 85, ст. 5 33ЖС.

43 Чл. 85, ст. 4 33ЖС.

44 Чл. 20, ст. 1–2 Уредбе о врстама загађивања, критеријумима за обрачун накнаде за загађивање животне средине и обвезницима, висини и начину обрачунавања и плаћања накнаде – Уредба о врстама загађивања, *Службени гласник РС*, бр. 113/05, 6/07, 8/10, 102/10 и 15/12.

45 Чл. 14–16 Уредбе о врстама загађивања.

46 Чл. 21, ст. 1 Уредбе о врстама загађивања.

47 Правилник о усклађеним износима накнада за загађивање животне средине, *Службени гласник РС*, бр. 22/12.

износи 1.487 РСД, а ако користи безоловни бензин као погонско гориво накнада је опет више него двоструко нижа, тј. износи 595 РСД. Уз општи закључак да је накнада већа уколико је већа радна запремина мотора (што важи и у случају пореза на употребу моторних возила, годишње накнаде за употребу јавних путева и др.), из напред наведеног можемо посебно да закључимо да се са старошћу возила значајно повећава износ накнаде (нпр. од 991 РСД за возило старости до 5 година, на 1.487 РСД за возило исте радне запремине мотора, исте врсте мотора и истог погонског горива, али које је старије од 20 година), као и да је накнада значајно нижа уколико возило има мотор на безоловни бензин (нпр. за возило радне запремине мотора преко 2.001 до 3.000 см³, старости до 5 година, накнада износи 555 РСД ако оно има безоловни мотор, а уколико као погонско гориво користи бензин-дизел накнада је 1.388 РСД). Објашњење се налази у томе што је накнада за возила на моторни погон по својој природи еколошка и, у том смислу, стимулише се употреба оних возила која користе погонско гориво које је најмање еколошки штетно, као и новијих аутомобила код којих су емисије штетних гасова мање и који често имају у еколошком смислу боље техничке перформансе (нпр. уграђени каталитички конвертори).⁴⁸

IV Дажбине везане за употребу путничких возила

1. Акциза на моторна горива

Уколико власник свој путнички аутомобил ставља у употребу, јасно је да има и одређене издатке везане за куповину моторног горива. Тако он постаје и обвезник акцизе на нафтне деривате.⁴⁹ Акцизе се најчешће уводе на производе за којима је тражња значајна и ценовно нееластична, па је отуда очекивани порески приход издашан. У случају деривата нафте, потрошач купујући погонско гориво за своје возило и плаћајући акцизу посредно плаћа за трошкове одржавања јавних путева које користи. Постоје разне дилеме око тога да ли би повећање пореза на моторна горива, који је уграђен у цену бензина, могло да има ефекта на смањење коришћења (па и власништва) путничких аутомобила и прелазак на алтернативне, јевтиније начине превоза до жељене дестинације

48 Вид.: *Environmental Taxes in OECD Countries*, OECD, Paris, 1995, стр. 61. Упор.: *Possible Increase in Environmental Taxes – Environmental Effects and Revenue Potential*, ODIN, Ministry of Finance and Customs.

49 Треба имати у виду да ова фискална дажбина није чврсто територијално везана само за подручје Републике Србије, с обзиром на то да гориво може да буде напуњено и у другој земљи, када се возило користи на путевима суседне или неке друге земље.

(на пример, коришћење градског превоза или железничког саобраћаја), а што би за последицу у ширем смислу имало ублажавање еколошких проблема који се појачавају са прекомерном употребом аутомобила и других моторних возила и емисијама издувних гасова у атмосфери.⁵⁰ Међутим, више цене бензина утичу на произвођаче да пројектују таква моторна возила, која имају економичнију потрошњу горива, па су отуда и еколошки прихватљивија, што итекако може да утиче на одлуку о избору при куповини новог аутомобила.

Уочава се диференцирано опорезивање различитих врста моторних горива, у зависности од количине сумпора и олова у гориву. Еколошки разлози објашњавају због чега је безоловни (тзв. „зелени“) бензин у пореском смислу прихватљивије третиран. Такође, праве се разлике у опорезивању бензина и дизел-горива, у зависности од њихових квалитативних обележја. Илустрације ради, Директивом 2003/96/ЕЗ⁵¹ су утврђене, између осталих, и минималне стопе акциза на енергенте који се користе за погон моторних возила, и то за: оловни бензин – 421 ЕУР/1.000 л, безоловни бензин – 359 ЕУР/1.000 л, дизел – 330 ЕУР/1.000 л, итд. Међутим, према предлозима за измену ове Директиве⁵², земљчланице ЕУ имају обавезу да до 1. јануара 2015. године прилагоде стопе акциза у смислу уједначавања акцизе на безоловни бензин и дизел, и свођења на исти износ од 359 ЕУР на 1.000 л. Другим речима, предвиђено је да се у наредном периоду минимална акциза на дизел гориво поступно повећава да би се изједначила са акцизом на безоловни бензин, и то према следећој динамици: 1. јануар 2010. године: безоловни бензин – 359 ЕУР/1.000 л, а дизел – 330 ЕУР/1.000 л; 1. јануар 2012. године: безоловни бензин – 359 ЕУР/1.000 л, а дизел – 340 ЕУР/1.000 л, и 1. јануар 2015. године: безоловни бензин – 359 ЕУР/1.000 л и дизел – 359 ЕУР/1.000 л. Изједначавање минималног акцизног оптерећења на бензин и дизел гориво само је први корак у плановима Европске уније да ублажи дисторзије које су различите цене деривата нафте, под утицајем разлика у акцизном оптерећењу, изазвале у структури понуде и тражње. Наиме, тражња је померена ка релативно јефтинијим дериватима, пре свега дизелу, што за последицу има да на тржишту постоји релативан вишак бензина.⁵³

50 S. Smith, *нав. рад*, стр. 57–59.

51 Council Directive 2003/96/EC of 27 October 2003 restructuring the Community framework for the taxation of energy products and electricity, *Official Journal of the European Union* L 283 of 31.10.2003.

52 Proposal for a Council Directive amending Directive 2003/96/EC restructuring the Community framework for the taxation of energy products and electricity, European Commission, COM/2011/0169 FIN.

53 М. Бисић, „Акцизе“, у: Г. Илић-Попов (ур.), *Пореско саветовање – њравни и рачуноводствени аспекти* Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2012.

У Србији бензин и дизел се почев од 2001. године, па до данас опорезују специфичним акцизама, чији су износи у том периоду више пута не само усклађивани, већ и реално мењани. Потреба повећања прихода буџета условила је, примера ради, да су током 2009. године акцизе на бензин и дизел у два наврата реално повећане. У јануару 2011. године уведена је различита висина акцизе у зависности од врсте бензина и дизела. Практично је ниво акциза на бензине и дизеле из увоза утврђен на вишем нивоу, док је износ акцизе на течни нафтни гас повећан тако да компензује мањи раст акциза на бензине и дизеле из домаће производње у односу на стопу раста цена у 2010. години. После бурне реакције увозника и последичне интервенције Европске комисије, акцизе на бензине и дизеле изједначене су на вишем нивоу у јуну 2011. године. Актуелни износи специфичних акциза у јануару 2012. године у Републици Србији износе: за моторни бензин – 49,60 РСД/л и за дизел гориво – 37,07 РСД/л.⁵⁴ Износи специфичне акцизе се усклађују годишње са стопом раста цена на мало у претходној години. Имајући у виду напред наведена правила у Европској унији, очигледно је да ће се и у Србији неминовно поставити питање уједначавања пореског оптерећења између различитих врста моторних горива.

2. Накнада за употребу јавног пута, његовог дела или путног објекта (путарина)

При коришћењу путничког аутомобила, односно другог возила на путевима лице неретко долази у обавезу да плати тзв. путарину, односно посебну накнаду за употребу јавног пута, његовог дела или путног објекта.⁵⁵ У основи ове накнаде стоји фискални разлог, а то је обезбеђивање дела финансијских средстава потребних за изградњу и реконструкцију путева. Њено плаћање није везано за чињеницу власништва, већ за коришћење, односно употребу одређеног пута или његовог дела, те се зато она плаћа не само за моторна возила која су регистрована на територији Републике Србије, већ и за моторна возила стране регистрације која се крећу одређеним јавним путем.

Ова накнада није буџетски приход, већ приход Јавног предузећа „Путеви Србије“, но чињеница је да она представља финансијско оптерећење за кориснике возила (у овом случају, дакле, не нужно за њихове власнике). Висину ове накнаде утврђује управљач јавног пута (тј. јавно предузеће, привредно друштво или предузетник, који су реги-

54 Чл. 9 Закона о акцизама, *Службени гласник РС*, бр. 22/01, 73/01, 80/02, 43/03, 72/03, 43/04, 55/04, 135/04, 46/05, 101/05, 61/07, 5/09, 31/09, 101/10, 43/11 и 101/11.

55 Чл. 17, тач. 5) ЗЈП.

стровани за обављање делатности управљања јавним путем), уз сагласност Владе Републике Србије (ако је у питању државни пут⁵⁶) или скупштине општине, односно града (за општински пут).⁵⁷ Висина путарине зависи од категорије возила и од карактеристичне деонице аутопута.⁵⁸ У начелу, плаћа се на наплатним станицама Јавног предузећа „Путеви Србије“. Међутим, накнада се може плаћати и куповином месечне или годишње претплатне карте, коју издаје ово Јавно предузеће, која садржи податке о деоници аутопута, категорији возила, регистарском броју возила и времену важења претплатне карте.⁵⁹

Путарина се не плаћа за моторна возила полиције, војске, хитне помоћи, возила под пратњом, возила професионалних ватрогасних јединица, возила особа са инвалидитетом, возила организација која окупљају особе са инвалидитетом. По одобрењу надлежног Јавног предузећа, ова накнада се не плаћа ни за моторна возила републичке инспекције за државне путеве и републичке инспекције за друмски саобраћај, возила предузећа која обављају послове одржавања и заштите јавног пута за чије коришћење се плаћа путарина, нити за возила за превоз лица и материјалних добара у оквиру домаћих или међународних хуманитарних акција.⁶⁰

3. Комунална такса за коришћење простора за паркирање моторних возила на обележеним местима

Уколико власник своје регистровано путничко возило користи, јасно је да често долази и у ситуацију да исто паркира, и тада за њега настаје нова фискална обавеза, у виду плаћања комуналне таксе за коришћење простора за паркирање друмских моторних и прикључних возила на уређеним и обележеним местима.⁶¹ Исправније је ипак рећи да таксу плаћа корисник обележене јавне површине (тј. паркинг места), а њиме се сматра возач, који не мора нужно да буде и власник регистро-

56 Уредба о категоризацији државних путева, *Службени гласник РС*, бр. 14/12; Уредба о критеријумима за категоризацију државних путева, *Службени гласник РС*, бр. 37/09.

57 Чл. 18, ст. 3-4 ЗЈП. Актуелни износи путарина у Србији могу се наћи на адреси: <http://www.amss.org.rs>.

58 Вид.: тач. 1 Одлуке о висини посебне накнаде за употребу јавног пута, његовог дела или путног објекта (путарина), *Службени гласник РС*, бр. 56/06, 42/07, 126/07, 20/08 и 12/09.

59 Вид.: тач. 14 Одлуке о висини посебне накнаде за употребу јавног пута, његовог дела или путног објекта (путарина).

60 Чл. 24-25 ЗЈП.

61 Чл. 15, ст. 1, тач. 13 ЗФЛС.

ваног путничког возила. Међутим, уколико се догоди да ова локална комунална такса не буде плаћена, у целости или делимично, услед чега долази до одређеног прекршаја који је праћен одговарајућом новчаном казном, обавезу да плати не само таксу, већ и припадајућу камату и новчану казну имаће лице на којег је возило регистровано, тј. власник, без обзира које лице је такав прекршај начинило (и независно од тога како ће власник и корисник касније регулисати међусобни однос поводом насталих трошкова).

Такса се плаћа сразмерно времену коришћења уређеног и обележеног места за паркирање. Илустрације ради, на подручју града Београда ова такса износи 33,00 РСД за паркирање путничких возила за сваку започету временску јединицу паркирања.⁶² Међутим, могуће је и да се такса плаћа за коришћење посебно обележеног места за паркирање једног возила одређеног корисника, те она за једно паркинг место износи дневно 460 РСД (за време од 7 до 17 h), односно 1.526 РСД (за време од 0 до 24 h).⁶³ У том случају такса се плаћа унапред, најмање у кварталном периоду. Уколико више корисника заједнички користи посебно обележени паркинг простор, висина утврђене обавезе распоређује се на све кориснике у истом износу.

Таксу за паркирање возила не плаћају војни инвалиди, цивилни инвалиди рата и инвалиди рада са 80 или више процената телесног оштећења или код којих постоји телесно оштећење које има за последицу неспособност доњих екстремитета (ногу) од 60 или више процената, ако им возило служи за личну употребу или под условима под којима су ослобођени од плаћања накнаде за јавне путеве.

V Закључак

На основу свега изложеног, закључујемо да су моторна возила изложена бројним фискалним дажбама, уведеним не само пореским, већ и различитим непореским законима, што уноси нетранспарентност у њихов фискални третман. Власници моторних возила, без обзира да ли су у питању нова или употребљавана путничка возила и независно од тога да ли је реч о правним или физичким лицима, у обавези су да плаћају различите специфичне порезе, накнаде и таксе (административне, комуналне и регистрационе), уколико желе да региструју своје возило и користе га на саобраћајним путевима у Републици Србији. Очигледно да ови додатни издаци у буџетима власника путничких воз-

62 Локална комунална такса у Београду – Тарифни број 5, <http://www.mena.rs>, 16.4.2012.

63 Доступно на адреси: <http://www.mena.rs>, 16.4.2012.

ила представљају „цену“ коју треба платити држави за употребу аутомобила за приватне и пословне потребе. Останимо, макар, у уверењу да неки будући законодавац неће доћи на идеју да уведе посебну накнаду на саобраћајну гужву, настојећи да на тај начин савременог човека преоријентише на друге видове саобраћаја у градовима, већ да ће се саобраћајни колапси решавати неким другим, нефискалним мерама.

Gordana ILIĆ-POPOV, PhD

Professor at the Faculty of Law University of Belgrade

FISCAL TREATMENT OF MOTOR VEHICLES AND THEIR OWNERS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary

The aim of this paper is to show how vehicle owners, with emphasis on passenger cars, as most widespread category of motor vehicles, contribute to the provision of funds in the budget of the Republic of Serbia, bearing in mind that almost every fifth citizen of Serbia has registered a passenger car. In this work we attempted to show how the owners of vehicles in our country are fiscally burdened. Attention is first directed to the tax liability related to the legal basis for acquiring ownership of the vehicle, then the fiscal obligations that are part of the registration of motor vehicles. Evidence of settled all fiscal obligations is a precondition for vehicles' registration and their use on roads in the Republic of Serbia. Despite the number of registered passenger cars, the fiscal importance of the main taxes that affect them is still relatively small, given the present age structure of motor vehicles in Serbia and corresponding tax deductions. Moreover, the paper points out the various external costs that are linked to the number of cars on road traffic.

Key words: *excise on motor fuels, ecological duty, local utility taxes, motor vehicle tax, motor vehicles, vehicle registration.*